

Suomi arktisen alueen vastuulliseksi edelläkävijäksi – Toimenpide-ehdotuksia

Karoliina Pilli-Sihvola, Ilmatieteen laitos
Veli-Pekka Tynkkynen, Helsingin yliopisto

Ainutlaatuinen arktinen alue - MERMAID-hankkeen ehdotuksia sen vastuulliseksi kehittämiseksi

Suomen on otettava vahva rooli arktisen alueen kansainvälisessä kehityksessä ja huolehdittava, että hyödynnämme alueen muutoksesta ja kehityksestä myös kansallisesti. Arktisen alueen muutos ja kehitys esimerkiksi globalisaation ja ilmastonmuutoksen vuoksi synnyttävät myös riskejä ja uhkia, joihin on varauduttava. Suomi on Arktisen neuvoston puheenjohtaja vuosina 2017–2018, mikä luo mahdollisuuden edistää Suomelle tärkeitä tavoitteita kansainvälisesti. Lisäksi Suomen arktisen strategian toimeenpano ja uusiminen luovat suuntaviivoja kansallisesti tärkeille tavoitteille.

Arktisen alueen ainutlaatuinen luonto ja kulttuuri on turvattava tulevaisuudessa. Alue on pidettävä myös elinvoimaisena. Tämän edellytyksenä on yhteinen, kansallinen visio arktisen alueen tulevaisuudesta ja selkeät, kaikki osapuolet huomioon ottavat pelisäännöt alueella toimimisesta.

MERMAID-hankkeessa tehdyn analyysin perusteella **Suomen on mahdollista saavuttaa kaikki osapuolet huomioonottava ja vastuullinen kehityskulku arktisella alueella**

1. **luomalla raamit vastuulliseen kehitykseen** arktisella alueella
2. **luomalla selkeät ja kannustavat puitteet** kansalliselle **liiketoiminnalle** ja Suomen mahdollisuuksille osallistua kansainväliseen kehitykseen
3. **varmistamalla Suomen edelläkävijyys** arktisessa **tutkimuksessa ja osaamisessa**
4. **lisäämällä** ja kehittämällä **avointa kansainvälistä yhteistyötä** ja osaamisen jakamista.

Suosituksset ja toimenpide-ehdotukset: yhteenveto

1. Luodaan raamit vastuulliseen kehitykseen arktisella alueella:

- Ylläpidetään ja parannetaan arktisen alueen erityisasemaa kotimaassa ja Arktisen neuvoston kautta.
- Nostetaan arktisen luonnon suojelun ja ennallistamisen kansallista prioriteettia suojelemalla ja ennallistamalla ekosysteemejä ja hyödyntämällä luonnonvaroja kestävästi.
- Huomioidaan ilmastonmuutos ja ilmastositomukset arktista aluetta koskevassa päätöksenteossa.
- Parannetaan saamelaisten asemaa tutkimalla kansainvälisten sopimusten ja velvoitteiden täytäntöönpanon edellytyksiä ja sitoutumalla toteuttamaan arktisen alueen kehitys vuoropuhelussa saamelaisten kanssa.

Arktinen luonto on herkkää ja hitaasti uusiutuvaa, joten ihmisen toiminnalla on kauaskantoiset seuraukset. Ilmastonmuutos luo alueelle sekä mahdollisuuksia että uhkia. Saamelaisille on alkuperäiskansana määritelty Suomen perustuslaissa oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, ja saamelaisten asemaa määrittelevät myös kansainväliset sopimukset.

2. Luodaan selkeät ja kannustavat puitteet kansalliselle liiketoiminnalle ja Suomen mahdollisuuksille osallistua kansainväliseen kehitykseen:

- Luodaan selkeät "pelisäännöt" (lait ja niihin liittyvät tulkinnot) saamelaisten ja paikallisväestön oikeuksiin, jotka liittyvät maa- ja vesioikeuteen ja ympäristöön.
- Hyödynnetään esikaupallisia hankintoja ja haastepohjaista kilpailuttamista innovaatioiden ja ympäristönsuojelun edistämiseksi.
- Toteutetaan ketteriä ja kokeilevia hankkeita paikallisten yrittäjien kanssa.
- Käynnistetään tarkastelu arktisen alueen infrastruktuuri-investointimarkkinoiden yhteisistä kilpailusäännöistä ja esimerkiksi arktisen alueen tarjouskilpailujärjestelmästä.

Epäselvä maa- ja vesioikeuksien määrittely ja muut ympäristö- ja yhteiskunnalliset muutokset aiheuttavat liiketoimintariskejä arktisella alueella. Esikaupallisilla hankinnoilla ja innovatiivisten ratkaisujen julkishankinnoilla voidaan jakaa riskejä, houkutella investointeja, kiihdyttää innovaatioiden syntymistä ja rakentaa pohjaa markkinavetoiselle kehitykselle. Suomen vahva arktinen osaaminen tulee pystyä hyödyntämään kansainvälisesti kilpailla arktisilla markkinoilla.

3. Varmistetaan Suomen edelläkävijyys arktisessa tutkimuksessa ja osaamisessa:

- Kohdennetaan rahoitusta arktiseen tutkimukseen.
- Tehdään rohkeita valintoja arktisen osaamisen kehittämisessä.
- Tutkitaan arktisen digitalisaation toimintamalleja ja niiden taloudellisia mahdollisuuksia.
- Kehitetään suuronnettomuuksien hallintaosaamista kansainvälisellä arktisella alueella hyödyntämällä Suomenlahdelta saatuja ja HELCOMin puitteissa kerättyjä kokemuksia rajat ylittävien hätätilanteiden yhteishallinnasta ja Barents Rescue -yhteistyösopimuksesta saatuja kokemuksia arktisen alueen pelastusvalmiuksien kehittämisessä.

Suomessa tehdään paljon korkeatasoista arktista tutkimusta ja arktisen osaamisen tarve kasvaa entisestään, mikäli kansainvälinen mielenkiinto aluetta kohtaan lisääntyy odotusten mukaisesti.

4. Lisätään ja kehitetään avointa kansainvälistä yhteistyötä ja osaamisen jakamista:

- Nostetaan Pohjoinen ulottuvuus Suomen seuraavan EU-puheenjohtajuuskauden prioriteetiksi.
- Edistetään ja johdetaan EU:n kanssa toteutettuja yhteisiä hankkeita arktisella alueella.
- Tunnistetaan Venäjän alueiden ja venäläisten toimijoiden eri tasot ja niiden intressit ja pyritään löytämään uusia yhteistyömahdollisuuksia, kuten arktinen meribioteknologia.
- Panostetaan Venäjän alkuperäiskansojen kanssa tehtävään yhteistyöhön.

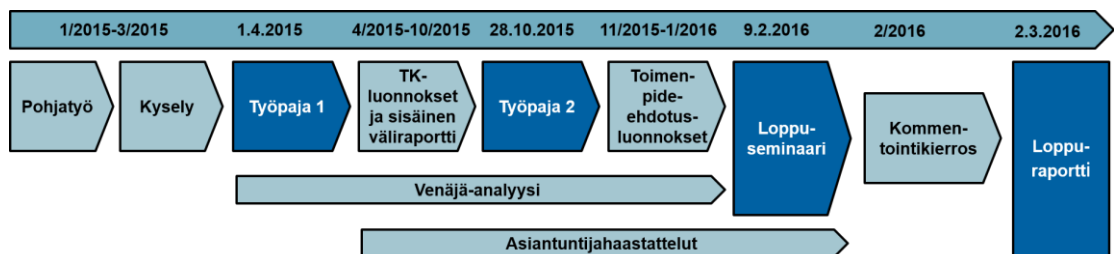
Kansainvälisen yhteistyön merkitys arktisella alueella on erittäin tärkeää. Arktinen alue on Venäjä ei ole pelkkä federaatiotason toimija, vaan maasta löytyy monta tasoa ja toimijaa. Arktisella alueella on kasvussa muun muassa paikallisen tason kaupalliset, tieteelliset ja taiteelliset aloitteet.

MERMAID-hanke

Vuosina 2015–2016 toteutettu Merenkulun ja matkailun riskien ja mahdollisuuksien identifiointi arktisella alueella (MERMAID) oli Valtioneuvoston kanslian rahoittama hanke. Sen toteuttivat Ilmatieteen laitos, Turun yliopiston Brahea-keskuksen Merenkulkualan koulutus- ja tutkimuskeskus, Lapin korkeakoulukonsernin Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti, sekä Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutti.

Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

MERMAID-hanke toteutettiin järjestämällä asiantuntijatyöpajoja, asiantuntijahaastatteluihin sekä analysoimalla Venäjän arktista energiapolitiikkaa akateemisen kirjallisuuden ja venäläisen median kautta. Näiden materiaalien perusteella hankkeen tutkijat muodostivat esitetyt toimenpide-ehdotukset sekä tiiviin vaikutus-, edellytys- ja riskianalysin. Käytetyt menetelmät nojasivat siis paljolti hankkeen ulkopuolisten asiantuntijoiden apuun ja osallistumiseen, mutta lopulliset linjaukset ovat silti kirjoittajien vastuulla. Hanke toteutettiin seuraavasti:

Lisälukemista

MERMAID-hankkeen loppuraportissa on kuvattu tarkemmin hankkeessa annetut yleisen kehityksen suositukset ja toimenpide-ehdotukset, joista ovat vastanneet Ilmatieteen laitos ja Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutti. Loppuraportissa on myös esitetty hankkeessa muodostetut kolme tulevaisuutta arktiselle alueelle, ja niiden pohjalta tehty analyysi eri suositusten potentiaalisista vaikutuksista, onnistumisen edellytyksistä ja riskeistä. Meriklusterin ja matkailutoimialan suosituksista on tehty erilliset policy briefit.

Hankkeen loppuraportti: Pilli-Sihvola K., Gritsenko D., Haavisto R., Harjanne A., Iivari P., Kyyrä S., Pöntynen R., Repka S., Suominen A., Virta H., Tynkkynen V-P. & Perrels A. 2016. Suomi arktisen alueen vastuulliseksi edelläkävijäksi – toimenpide-ehdotuksia yleisen kehityksen, meriklusterin ja matkailun edistämiseksi vuoteen 2035. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 10/2016 <http://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=10101>

VNK 2013. Suomen arktinen strategia 2013. Valtioneuvoston periaatepäätös 23.8.2013. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2013. http://vnk.fi/documents/10616/1093242/J1413_Suomen+arktinen+strategia.pdf/1939b230-2dfb-4a66-92e9-e765b6dd7086?version=1.0

Suomi ja EU aktiivisia arktisella alueella – Ulkoministeriön tiedote <http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=334006&contentlan=1&culture=en-US>

Lisätietoja:

Tutkija Karoliina Pilli-Sihvola työskentelee Ilmatieteen laitoksella ja hänen tutkimusaiheisiinsa kuuluvat muun muassa arktisen alueen tulevaisuus ja sään ääri-ilmiöihin ja ilmastomuutokseen sopeutuminen.

Lisätietoja: karoliina.pilli-sihvola@fmi.fi www.ilmatieteenlaitos.fi/ilmastokeskus

Professori Veli-Pekka Tynkkynen on Venäjän energiapolitiikan professori Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutissa. Hän on tutkimuksessaan keskittynyt Venäjän ympäristön hallintaan, luonnonvarojen ja energian hyödyntämiseen sekä aluekehitykseen liittyvään vallankäyttöön.

Lisätietoja: veli-pekka.tynkkynen@helsinki.fi www.helsinki.fi/aleksanteri/

MERMAID on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2014 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Neuvotteleva virkamies Johanna Ikävalko

Liikenne- ja viestintäministeriö, etunimi.sukunimi@lvm.fi

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA
www.tietokayttoon.fi